

COM VOTAR?

Potser és excessiva l'afirmació que els pobles tenen els governants que es mereixen, atès que els ciutadans no tenen tot el poder que els atribueix la teoria democràtica. Això no obstant, contemplar la recent evolució de Rússia, Iugoslàvia o d'algun país centreamericà, invita a reflexionar sobre la importància que té que els ciutadans sàpiguen orientar el seu vot cap a les opcions més justes i millors per al seu país.

Votar no és fàcil. No ho és perquè la vida pública s'ha fet bastant complexa. Resulta difícil saber veritablement què és i què significa cada partit. Cap partit no és tan bo com diu que és, ni tan dolent com pretenen els seus rivals. Els mitjans de comunicació tampoc no hi ajuden gaire. Cap partit no és tan encertat com el presenten els mitjans de comunicació afins, ni tan desastrós com apareix en els mitjans hostils.

1. Dimensions del vot

1.1. La dimensió econòmica i social. Esquerres i dretes

No resulta fàcil saber si una opció és d'esquerres, de dretes o de centre, ja que ells es defineixen d'una manera i els seus rivals els defineixen d'una altra. Sovint el ciutadà no té gaire clar què és el que identifica esquerres i dretes, malgrat l'enorme protagonisme que té aquesta alternativa en la nostra cultura política. El cert és que el seu significat ha variat al llarg del temps, tot i que podríem recordar alguns criteris de classificació que avui tenen una certa vigència.

* Per molts, són de dretes aquelles opcions que defensen els interessos dels rics i són d'esquerres aquelles opcions que defensen els interessos dels menys afavorits.

* Segons una altra classificació, són d'esquerres aquelles opcions que prioritzen els interessos col·lectius enfront dels individuals. Promouen la intervenció de l'Estat en l'economia i la prestació de bons serveis públics, que financen amb elevats impostos, costejats en una proporció més gran pels més rics. Serien de dretes aquelles opcions que prioritzen el que és individual enfront del que és col·lectiu. Promouen la llibertat de mercat i la reducció d'impostos. Això implica menys protecció social i serveis públics menors i d'una qualitat inferior. Segons aquest criteri, l'esquerra és la *defensora de l'Estat del Benestar*, mentre que la dreta apunta, amb més o menys duresa segons la seva radicalitat, a la reducció o *al desmantellament de l'Estat del Benestar* per promoure el creixement econòmic (neoliberalisme).

* Últimament han proliferat referències a una possible "tercera via" en la qual es tractaria de conjugar el manteniment de l'Estat del Benestar amb una àmplia llibertat de mercat i un nivell reduït d'impostos. Això permetria un creixement econòmic suficient per absorbir l'atur. Les polítiques d'alguns governs europeus sembla que últimament s'encaminen cap a aquestes vies intermèdies. Això portaria a considerar una altra

classificació. Serien de dretes aquelles opcions que creuen que s'ha de buscar *primer de tot el creixement econòmic* per reduir l'atur, i afirmen que, a la llarga, és l'única manera de garantir l'Estat del Benestar. Serien d'esquerres aquelles opcions que afirmen que *primer de tot s'ha de defensar i millorar l'Estat del Benestar* i que això és compatible amb la llibertat de mercat, el creixement econòmic i la reducció de l'atur.

En tot cas, no sembla encertat utilitzar una d'aquestes classificacions per situar els partits, i a continuació *atribuir-los, sense més ni més, les bondats o maldats procedents d'un criteri classificador diferent.*

1.2. La dimensió nacional

En algunes comunitats resulta particularment rellevant l'actitud dels partits davant la qüestió nacional. Aquesta observació es refereix tant a partits nacionalistes d'un signe o d'un altre, com a partits no nacionalistes. Sovint, els qui es presenten com a no nacionalistes són, en realitat, nacionalistes d'un altre concepte de nació. Però també molt sovint succeeix que els qui es limiten a no ser nacionalistes són classificats com a nacionalistes de signe contrari.

En tot cas, com que el nacionalisme procedeix d'un sentiment positiu d'identitat, no podem establir a priori que un nacionalisme sigui bo i un altre dolent, sinó que s'haurà de valorar cada posició nacionalista pel seu caràcter més o menys integrador o excloent. En atendre la dimensió nacional d'una opció s'haurà de valorar, més enllà fins i tot dels propis sentiments, la seva major o menor orientació cap a una bona convivència i solidaritat entre els ciutadans que habiten en un mateix territori.

1.3. La dimensió democràtica

Aquesta dimensió té un caràcter determinant. No es pot votar un partit que promogui una opció dictatorial o que violenti sistemàticament les regles del joc democràtic. Però seria un error considerar que, quan un partit –o un país– mereix el qualificatiu de democràtic, amb això queda esgotat el tema. Ni tots els partits, ni tots els països, són igual de democràtics. El clientelisme, l'amiguisme i, sobretot, la *corrupció* poden arribar a qüestionar seriosament la credibilitat d'un partit. La manera com un partit afronta *internament* aquests temes, el seu suport a la *pluralitat dels mitjans de comunicació* i el seu respecte a la *independència judicial* contribueixen a definir el seu major o menor tarannà democràtic.

1.4. La dimensió solidària

Avui emergeix una nova sensibilitat que atribueix una rellevància més gran encara a d'altres dimensions, que també permetrien definir l'alternança entre esquerres i dretes.

Els partits mostren diferents graus de solidaritat amb els homes i les dones que viuen en la pobresa a gran part del món. Interessa la quantitat d'ajuda exterior (el mític 0,7% aprovat per l'ONU, el 1973, i tan mal complert pels nostres governants), però també que aquesta ajuda es destini realment a combatre la pobresa. El caràcter més o menys solidari d'una organització es nota, a més, en el tema de la immigració, en el problema del "deute extern", i en la millor o pitjor relació que estableix amb els governs opressors i amb els pobles oprimits.

Resulta particularment rellevant el model d'ordre internacional que promou cada partit. Indubtablement, un ordre internacional basat en l'imperi dels forts sobre els dèbils sempre serà font de tot tipus d'injustícies. Com que el discurs teòric dels partits sempre està ple de bons propòsits, l'electorat haurà d'estar atent a l'actitud dels partits davant dels conflictes concrets –Palestina, Kosovo, Txetxènia, per citar només els més recents– per identificar el tipus d'ordre internacional que promouen.

1.5. La dimensió ecològica

En el moment de votar estem influïent també sobre les condicions de vida de generacions futures. En teoria tots els partits es preocupen per l'equilibri ecològic, però en realitat aquest implica un model de creixement molt diferent de l'actual. Els electors poden valorar si el programa ecològic d'un partit és un simple ornament o suposa realment l'inici d'una rectificació cap a un model de desenvolupament sostenible (cf. Conferència de l'ONU a Copenhaguen, 1994). En aquest sentit resulten rellevants tant les actuacions concretes –escombraries, pantans, residus tòxics, etc.– com el grau d'acompliment dels compromisos internacionals.

2. El que no hauria d'orientar el nostre vot

A través d'aquestes dimensions intuïm quines organitzacions ens resulten més afins. Però potser sigui un error votar sistemàticament l'organització política que ens resulta més propera. *En democràcia, la fidelitat de vot no és una virtut.* En aquells països –com fins fa poc Mèxic o Itàlia– on la gent acostuma a votar sempre el mateix partit, els governants no se senten condicionats pels votants i només depenen d'acords entre elites dirigents. L'elector s'ha de plantejar en cada elecció a qui ha d'atorgar el seu vot, i fugir de plantejaments "futbolers" en els quals l'objectiu sempre és la victòria "dels meus" en qualsevol circumstància.

D'altra banda, hauríem de preguntar-nos si les campanyes electorals contribueixen a orientar o desorientar la ciutadania. Sovint resulten entristidores per a la gent que té veritablement sentiments democràtics. Degraden molts polítics –que es rebaixen a nivells pocs dignes per captar clients– i insulten els presumptes votants els quals, de vegades, es tracta de manejar com si fossin imbècils.

L'elector hauria de desconfiar dels discursos que demonitzen les altres opcions polítiques i també dels discursos centrats en la corrupció, que sembla que només resulta rellevant –i molt– quan es produeix en altres partits. Els conflictes artificials creats amb els altres partits les vigílies electorals –de vegades per veritables nimietats–, només són una mostra del desig d'escatimar el veritable debat als ciutadans.

Sovint, en les campanyes s'afalaga els electors amb realitzacions o promeses d'inversions "faraòniques" (el més gran, el més modern, el més vistós) que satisfan la nostra vanitat ciutadana, però que no queda clar que siguin despeses més adequades en una societat plena de necessitats insatisfetes. Tampoc no hauria d'influir en el nostre vot els petits repartiments de recursos, o l'acabament precipitat d'obres públiques en dates properes a les eleccions, amb la descarada finalitat d'augmentar la clientela electoral.

Tot això, juntament amb els eslògans fàcils i les fotografies retocades o plenes de somriures i petons als nens, és el que s'acostuma a anomenar "electoralisme" i ho hauríem de rebutjar com un maquillatge o cirurgia estètica de la política, que no ens en dona la veritable dimensió.

Durant la campanya electoral, l'elector hauria de desconfiar dels *seus mitjans* de comunicació habituals, sobretot si sap que tenen –com passa gairebé sempre– simpaties i hostilitats molt concretes. Malauradament, en aquests casos la informació que emeten acostuma a ser molt similar a la propaganda electoral dels partits afins. D'una manera particular, resulta reprovable la línia dels mitjans de comunicació públics estatals o autonòmics. Malgrat les reiterades promeses, continuen essent utilitzats com a instrument de propaganda dels partits que els controlen. Tant de bo algun dia algun governant es trobi que, pel fet d'haver manipulat la televisió pública, els electors el castiguen negant-li el vot. Seria un magnífic exemple de maduresa democràtica.

(I caldria pensar –com a forma extrema de desintoxicació que preservi la nostra llibertat– en la possibilitat de fer una "vaga" de televisió i fins i tot de premsa, durant els dies de la campanya electoral.)

3. Què votem

En teoria votem els candidats i les candidates d'una llarga llista. En realitat, gairebé tots ens resulten desconeguts. A la pràctica votem la gestió i les propostes d'un partit, encarnades per molts en la figura d'un líder al qual concedim més confiança i credibilitat o menys.

El nostre vot es pot definir des de diverses perspectives. Pot tractar d'escollir el president del *govern*, en aquest cas normalment només té dues alternatives (l'anomenat "vot útil"). També podem votar tractant de donar una determinada *orientació* al futur govern, en aquest cas podríem votar un partit més petit, però que tingui garantida la representació parlamentària, que pugui influir sobre el govern o en l'elaboració de les lleis. D'altres poden votar un partit no perquè guanyi, sinó perquè no desaparegui i limiti les opcions. Finalment, podem fer també un vot *testimonial* amb el qual, independentment de si aconseguim diputat o no, volem deixar constància de quina és la nostra posició política. Tots aquests tipus de vots són igualment legítims i útils, atès que la societat necessita saber què volen els seus ciutadans per organitzar-se a partir d'això.

(L'abstenció, per la seva ambigüitat, és insuficient. Si algú vol denunciar les deficiències globals del sistema polític vigent hauria de votar en blanc.)

Quan decidim el nostre vot hem de valorar, en primer lloc, la gestió feta pel govern. En aquest sentit podem recordar que la democràcia s'ha mostrat com un instrument eficaç per canviar els governs que no ens agraden, tot i que no queda tan clar que serveixi per elegir els que ens agradarien. En fer-ho, cal que atenguem les diferents dimensions de la política sense caure en generalitats del tipus "tot va bé" o "tot va malament", i contrastar el que s'ha fet amb el que haguessin pogut fer altres governants.

Respecte als altres partits, si governen o han governat en algun àmbit de poder, s'ha de tenir en compte tant la seva gestió com la seva disposició a corregir errors passats (provada no solament amb paraules sinó amb canvis en els òrgans de direcció). S'ha de valorar també la seva labor d'oposició, ja que no és el mateix el treball callat per millorar les lleis i presentar alternatives, que l'oposició brillant però simplement destructiva.

Pel que fa a les propostes electorals, entre tots hauríem de fer oblidar aquella irònica afirmació d'E. Tierno Galván que "els programes electorals es fan per no complir-los". És important el contingut de les propostes, però només si en el passat s'ha intentat seriosament complir les promeses, o si els qui ara les presenten tenen suficient credibilitat per nosaltres.

4. El que hauria d'orientar el nostre vot

Acabarem la nostra reflexió amb algunes qüestions que hauríem de tenir especialment en compte a l'hora de deliberar sobre el nostre vot.

- Quin percentatge de la població queda encara per sota del mínim vital reconegut per portar una existència sòbria però digna?
- Quina és la quantia de les pensions no contributives i de les rendes mínimes d'inserció?
- En quines condicions de vida estan els immigrants, tant els documentats com els indocumentats?
- Quina és la diferència entre el salari mínim i els ingressos que cobren alguns directius? A qui beneficia el sistema fiscal? ¿Paguen més impostos els més rics o els evadeixen sistemàticament i insolidàriament amb artificis d'enginyeria fiscal?
- Quin és l'estat de les presons? ¿S'hi protegeixen els drets humans? Quin esforç es fa perquè serveixin de reinserció i no solament de simple càstig?

- ¿Hi ha un respecte de fet, i no solament teòric, per la pluralitat social i per la diversitat de sentiments d'identitat nacional?
- ¿Es lluita contra la corrupció dins del propi partit, i no solament per evitar que es faci pública?
- ¿Es fomenta la pluralitat política en els mitjans de comunicació, o només preocupa que resultin favorables?
- ¿Controlen indirectament els partits els nomenaments dels jutges? ¿Es desitja realment la independència judicial?
- ¿Algun partit mostra la disposició d'incloure en el seu projecte altres grups o col·lectius socials no vinculats a ell?
- Quina és la proporció del PIB destinada a l'ajuda als països econòmicament desfavorits? ¿Aquests recursos arriben als més pobres i els ajuden realment a sortir de la pobresa?
- Quines mesures concretes es pretén adoptar per afavorir un ordre econòmic internacional més just?
- ¿Es pensa continuar venent armes a països en guerra? ¿I a països que oprimeixen la seva població?
- ¿Es dóna suport a la creació d'un Tribunal Penal Internacional que jutgi les violacions greus dels drets humans?
- Quina proporció del PIB es pensa destinar a la protecció del medi ambient? Quines normatives concretes es pensen arbitrar per evitar que el nostre país continuï contribuint a l'agreujament de les grans amenaces ecològiques del planeta?

Obtenir informació sobre aquestes qüestions i altres de possibles, així com reflexionar-hi, suposa sens dubte un esforç suplementari, atès que la informació no s'obté en la campanya electoral sinó durant els anys de govern. Amb això exerciríem amb dignitat el nostre dret al vot. No és més que un vot, però afecta tant a tanta gent, que es converteix en un poderós instrument a les nostres mans. No oblidem que els pobles on els ciutadans saben votar són els més ben governats i també els més solidaris.

Consell Directiu de Cristianisme i Justícia

*(I. Salvat, F. Riera, J. I. González-Faus, E. Rojo, M. Homs,
T. Iribarren, M. J. Merino, J. Mària, J. Sols, J. Menacho, L. Sols)
Gener del 2000*